

EVANG. EGYHÁZ ÉS ISKOLA.

Előfizetés díja:

Egész évre . . . 6 frt.
Fél évre . . . 3 „
Negyed évre 1 frt 30 kr.
Egy szám ára 12 kr.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Felelős szerkesztő és kiadó:

VERES JÓZSEF.

Hirdetés díja:

Egész oldal . . . 8 frt
Fél oldal . . . 4 „
Negyed oldal . . . 2 „
Ennél kisebb . . . 1 „
Bélyeg külön 30 kr.

Fohász

templomszentelési emlékünnepen.

 — A györkönyi ev. templom százéves emlékünnepe —
írta s címádkozta

— 1896. nov. 15-én —

Sántha Károly.

Templomodban, Isten, leborulva,
S e szent oltár zsámolyára hullva,
Ünnepünkön Hozzád száll imánk.
Téged áld ez, oh csak Téged áhit.
Hasson ez föl trónod zsámolyáig
És fordítsad orczádat miránk!

Az időnek harsogó folyója
Éveinket gyorsan elsodorja,
Itt is annyi évet elsodort.
Elragadja bűnkat s öröminket,
Hullám-sírba rakja kedvesinket,
S nem hagy itt csak egy maroknyi port.

Az apák is régen porladoznak,
A reménység karján álmadoznak,
Kik építék ezt a templomot.
Hány szív hamvad, a mely lángban égett,
Bizva Benned, Isten, áldva Téged,
S templomuk most a te szent honod.

Áldás rájok! Szép emléken élnek:
Áll ez oltár és ég a szövétnek.
Évek folytán annyi vész között.
Áll e templom annyi év daczára,
S nem romlott el a hit sziklavára.
Benne a szél bár megütközött.

Oh ez élet csapdosó viharja
Szív nyugalma hányszor fölkarja,
S égre sirunk: Uram, elveszünk!

Ám a templom biztos menedékünk,
Enyhe révpart, bárka ez minékünk,
S maga az Úr fogja itt kezünk.

Fogd kezünket, Isten, a jövőben,
A mint fogtad a lefolyt időben,
Melyért szívünk most hálára gyúl.
E szent hely, mint Hóreb csipkebokra,
Zengje szódat s a hit századokra
Hintse fényét olthatatlanul!

Kinek ajka itt imára zendül,
Küldj Atyánk, küldj annak irt a mennyből.
Része légyen békés olajág.
Állj Sion! s míg jönnek s tűnnek évek,
Zengjék itt a menny s föld Istenének
Nagy nevét a késő unokák!

Ámen.

Kevés a theologus, mi a teendő, hogy még kevesebb ne legyen.

(Polytatás és vége.)

6. A pap önművelődése.

Jó pap holtig tanul. Hogy azonban tanulhas-
son, tovább művelődhessék, ehez könyv kell; még
pedig, hogy ne csak a theologiában, az általános
műveltség terén is előre haladhasson, ehez sok és
mindenféle könyv — egy egész könyvtár szükse-
ges. Azt beláthatja mindenki, hogy ezt a papság
legnagyobb része be nem szeresheti magának; és
igy kénytelen belátni azt is, hogy a papság legna-
gyobb része már ez oknál fogva is tovább nem mű-
velődhetik, nem haladhat a korrallal és így kénytelen
elmaradni. E bajon is segíteni kellene.

Ezt így vélem elérhetőnek:

Ha egyesítik a theológiákat, egyesítenék a theologiai könyvtárakat is. Ez egyesített könyvtárban számtalan mű 2—3 példányban is meg lenne. Ezekből a dupla példányokból kitellenék egy szép könyvtár. És ez lenne a papok kölesönkönyvtára.

Minden esperességnek van néhány könyve, ezt oda adhatná e könyvtár számára. Nagyobb egyházakban nem egy papnak van szép könyvtára, és ezek közül bizonyára nem egy e célra hagyná könyveit.

E könyvtárt ez után el lehetne helyezni Pozsonyban. Itt az egyesült theológián bizonyára akadna nem egy magántanár, aki szívesen fogadná el a könyvtárnokságot, hogy ezzel is növelje fizetését. Néhány theologus pedig pár forintért szívesen segédkezne neki ebben. Minden parochián lenne e könyvtárról egy-egy könyvjegyzék, hogy a lelkész és a káplán kiválaszthassa a neki szükséges könyveket. A plébánosok egész csomó könyveket küldözgetnek egymásnak hivatalból portómentesen, — így küldhetné az akadémia is e könyveket az egyházakhoz.

E könyvtár föntartására és gyarapítására fizetne minden egyház mindenik papja és káplánja után egy-egy forintot, minden pap és káplán egy-egy forintot, és minden esperesség pedig ötöt-ötöt. Csekély összegek, melyet nem érezne senki, és mégis begyülnék évente körülbelül 1500 frt, a mi a cél elérésére elégséges lenne.

7. A papi gyermekek neveltetése.

Amíg nőtelen voltam, öt év alatt többet tettem, mint három nő elődöm harmincz esztendő alatt. Amióta megnősültem, nem vehetek elődeim szemére semmit se. Elég, nagyon is elég gond az nekem, hogy e csekély fizetésből hogyan tartom föl családomat! Jó a család, nagyon is jó, nélküle nagyon is egyoldalu az ember élete; de a nyomorban nagyon, de nagyon is bénítólag hat a szegény pap működésére.

E kérdést VII. Gergely a coelibátussal oldotta meg. Egyházunk azonban ezzel ellenkező álláspontra helyezkedett. Azt tartja ugyanis, hogy a papnak példát kell mutatnia, mint férjnek és mint apának is; ép ezért szinte rossz néven veszi papjától, ha meg nem nőül.

Ha ez így van, akkor oldja meg a problémát egyházunk másképen! Talán célt érne, ha segítségére sietne papjának gyermekei nevelésében,

hogy ez működésében akadályul ne igen szolgálhasson neki.

Ép ezért talán kívánatos lenne, hogy evang. iskoláinkban a harmadosztályu egyház papja gyermekeinek a neveltetése legyen teljesen ingyenes, másodosztályu egyház papja fizessen mindenért egy negyed részt, az első osztályu egy felet. A theológián azonban minden osztályu papnak ingyenes legyen a fia, mint a tanodában a tisztnek a fia. (Természetes a gyermek szorgalma vagy hanyagsága kivételes állapot.)

8. A pap oltalmáról.

A császlói tanító hiványa megcsönkítettván, az esperesség által a tanító kárpótoltatni rendeltetett. Az esperes úr kimondotta, hogy a császlói pénztártól vonjam le a kárpótlási összeget. Parancsát végre is hajtottam. A végrehajtás alkalmával annyira durváskodtak velem, hogy kénytelen voltam a gyűlést ott hagyni. Elégtételt kérvén ez ügyben az esperes úrtól; a felelete az lett, — hogy úgy kell, amit kaptam. dugjam zsebre, mert hát minek mentem a felügyelő nélkül Császlóra; — a felügyelő a pap oltalma.

No ha ez így van és a felügyelő a pap oltalma, még pedig egyedüli oltalma, akkor tessék oda hatni, hogy a felügyelő mindenütt a pap után járjon, mint valami hajdú. Miután ez azonban kivihetetlen, — tessék a pap védelméről, oltalmáról másképp gondoskodni!

Avagy hiványom megcsönkítésében elmarasztaltatván egyházam, mivel sok hívem fizetni nem akart, — esperesem egyenes parancsára végrehajtást indítottam ellenök. Föladtak, egy egész rakás rágalmat zúditottak árva fejemre! Szigoruan föl-hivattam, hogy védelmezzem magam! Még a vádiratokat is csak ellennyugta mellett kaptam meg! Megtettem; megtettem irásban és élőszóval; bebizonnyítottam és felsőségem beismerte, hogy az mind rágalom. De azért elégtételt nem kaptam.

Avagy ime még Urban espereskedése alatt történt, hogy néhány hívem a templomban más éneket kezdett énekelni és nem azt, amely ki volt téve, a legnagyobb zavart és megbotránkozást idézvén elő ezzel. — Kérdőre vontam ezért őket. — És ime az egész egyház előtt lepiszkoltak, ledorongoltak. Ekkor már a világi hatósághoz fordultam. Ezt megtudva Urban, azonnal megparancsolta, hogy vonjam vissza panaszomat, mert a pap és hivei közötti ügyet elintézni az ő joga.

Nem sokára föladván ismét hiveim, nézzük,

hogy intézte el a pap és a hivei közötti ügyet a volt esperes? A vádak nagyon is becsületembevágók levén, sürgős elégtételt kértem. „Nyujson nekik jobbot!” Ez volt a felelet! Én nem tehettem, mert holnap megint föladnak, én már nyugtot akarok tőlük. Ha nem méltóztatik adni elégtételt, tessék ide adni a vádiratot, hogy őket becsületsértés és rágalmozás miatt bepöröljem a világi hatóságnál! „Azt nem engedem! Itt van, dugjátok el!” Ez volt a felelet!

Az ilyen „hecc” hetekig, sőt hónapokig húzódott. Az alatt sokszor hiába hívtam össze a gondnokokat, a presbyteriumot, az egyházi gyűlést, — nem engedelmeskedett senki. Fizetésemet tőlük meg nem kaphattam. Ha végrehajtást rendeltem, beállítottak, mert — úgymond, — föl vagyok adva, ki tudja, mit ítélnék ott fent? Insultusnak voltam kitéve úton-útfélen. És nem tudtam, miért. Istenem, mit tettem, mivel vádolnak, mi lesz megint velem? Nem volt kedvem semmihez, elveszett étvágyam, aludni nem tudtam, nem volt nyugtom se éjjel, se nappal. Ugy hogy az első években, amikor még szivem el nem fásult az ilyen gázságokkal szemben, annyira lelkemre hatott mind ez, hogy beleöregedtem, úgyannyira, hogy négy évi itteni szenvedésem után haza menve, — édes apám nem ismert rám, és még akkor, amidőn ölelt és csókolt, — a nagybátyámnak nézett! Majd meg hasadt a szivem fájdalomában. Pályázni meg nem is mertem már sehová, hiszen veszett hirem kelt mindenütt, mint olyanak, akinek folyton baja van a hivekkel! Igaz hálát adhatok a jó Istennek, hogy nem lettem öngyilkossá, avagy hogy a bolondok házába nem kerültem!

És ez volt sorsa elődömnök is. Azt is föl adogatták, még czudarabbul megrágalmozták, — de azért elégtételt nem kapott soha!

Közös elődünk Kacsány Gusztáv volt, kinek özvegye él még; ez már annyira megutálta őket ezért, hogy még a papi fizetését is feleségével szedette be, csak hogy hiveivel érintkeznie ne kelljen.

A két első pap sikkasztással megvádolva, — az egyházat elhagyta

Gondoltam, hogy legalább a zsinati törvények veszik oltalom alá a papot. Talán nem tudok keresni, avagy nem értek a törvények magyarázásához, de biz én papot oltalmazó törvényt nem találtam. Mert az csak nem elégtétel és oltalom

nyújtás, hogy a hamisan vádolt fölmentetik és ha anyagi kárt szenvedett, kárpótoltatik?

Úgy, hogy ezen szomorú tapasztalatok alapján, ha valaki, talán én kérdezhetem és kérhetem:

Édes evang. egyházam! minek nézed te a te lelki atyáidat, a te papjaidat? hát a pap nálad kapeza, a melyhez bárki hozzá törülheti a eszmája sarkát? Édes evang. egyházam! miért fizeted te a te papodat, azért-e, hogy legyen kitéve a te oltalmad, megrugdosnod, meggázolnod? Ha ezért, akkor a legnagyobb bűn e világon a papi pályára lépni. Avagy talán úgy-e bár azért fizeted, hogy az a szegény ember lemondva a világ örömeiről, koldus tarisznyát akasztva nyakába, neked szenteli, neked áldozza életét? Ha ezért fizeted, úgy ne engedd őt legalább lábbal tiporni! Ha már fekete is a kenyér, a melyet adsz neki, legalább oltalmazd az insultusok ellen, hogy hulló könnyei keserűvé ne tegyék azt! Nézd édes evang. egyházam az állam hivatalnokait, próbálja valaki azokat megsérteni, meghurczolni, hogyan kél védelmére törvényeivel az állam! Kövesd példáját! A felügyelői oltalom nagyon gyöngé. Vedd papjaidat oltalmadba te magad a te törvényeiddel! Szent kötelességed!

9. Ami az özvegy-árva intézetet és a nyugdíjat illeti.

A papot még két nagy gond aggasztja, nyugodt munkálkodásában még két nagy akadályozza: mi lesz nőmből s gyermekimből, ha el találom halni és őket a parochiából kilöki? Avagy mi lesz velem, ha megérem az aggkort és annak a bajait?

Örömmel olvastam ez újság hasábjain, hogy „mégis mozog a föld.” Azonban kérdelem: ha ez életbe lépne is, — megmenekülne ez által e gondoktól a lelkész? És így elérnök-e vele a czélt? Én legalább azt mondom, hogy nem.

Negyven évi szolgálat után kapna özvegyünk 200 frtot. De hiszen akkorára a gyermekek már keresetképesek, anyjokat ellátják, akkor már nem nagy segítség a 200 frt! De mi lesz nőnkkel, gyermekinkkel, ha 10—20 évi szolgálat utáni ellátmányból kell majd megélniök, amikor még a gyermekek aprók, azokat el kell látni, azokat föl kell nevelni?

Negyven évi szolgálat után kap a pap 400 frtnyi nyugdíjat. De ugyan ki fogja elhagyni egyházát, hogy 400 frtnyi nyugdíjra menjen! Senki! Vagy legfőlebb olyan, akinek van vagyona, vagy

jómódban a gyermeke. De sőt akárhány egyházból nem 40 évi szolgálat után, hanem most rögtön se menne ki a pap 400 frtos nyugdíjra, amikor még talán másképen is megkereshetné kenyérért!

De hogy mennyire érzi az egyház maga is, hogy mennyire nem lesz ez a papra nézve kegy és valami nagy jótétemény, kitűnik abból is, hogy be akarja hozni a kényszer — nyugdíjazást!

No ez még a legszomorúbb az egészben! Hát én 40 évig azért szolgáljak, hát én 40 évig azért fizessek, hogy engem azután a püspök bármikor a parochiámból kilökhessen? Inkább be nem lépek ez intézetbe! Ha nem lépek be, holtig levén megválasztva, nem bántlat senki sem! Ha megöregszem, talán nem lesz oly háládatlan az egyház és segítségemre lesz káplánt tartani, hogy ott halhassak, ott pihenjem ki fáradalmimat, ahol működtem és szenvedtem.

De kényszerítünk, hogy belépj! Tudom, ez is benne van a tervzetben! De hogy lehet erre kényszeríteni törvényes úton? Hogy vonhat le évente fizetéséből az egyház, hogyan csonkíthatja fizetésemet? És ha azután legalább bizhatnék az ember! De ime a tiszai kerület is kényszerített, hogy belépjek az ő nyugdíjintézetébe. A megboldogult püspök úr a Baldácsyánomot egyszer le is foglalta tartozásom törlesztésére. És ime egyszer csak kiszül, hogy az nem is a kerület nyugdíjintézete, hanem csak részvénytársaság, amelyhez a kerületnek semmi köze! És most évek óta azon tanakodnak, hány krajezárt adjanak vissza befizetett forintjaimból! avagy ha bent maradok, hány száz forintot fizessek, hogy megkapjam, amit a kerület ígért!

Az ilyenfélékkel a papot elkeseríthetik, — de gondjait nem apasztják.

Ha szegények vagyunk, iparkodjunk a papot legalább az egyik súlyos gondjától megszabadítani, oldjuk meg az egyházhoz és a paphoz méltóan az özvegy-árva intézet kérdését, s ha majd jobbra fordul a protestantismus ügye, akkor majd a másikat is. Inkább egy kérdés legyen becsületes módon megoldva, mint kettő, „nesze semmi, fogd meg jól“ módjára. Annál is inkább pedig, mert ha csak így oldjuk meg, így is fog az. maradni ki tudja, meddig. Mert az, hogy azt a pontot is betették, amely szerint, ha az állam segélyt fogadni, annak 20% erre megy, majdnem csak olyan biztatás, mintha mondanák: ha a lyukas hidon

pénzt talállok, annak 20%-át e célra adom; mert hiszen, ha az állam segélyt ad, meg is mondja, hogy mire adja.

Különbben azt hiszem, hogy azzal az ötven ezer forintra nagyon is tisztességesen lehetne a kettős problémát is megoldani.

Ime, uraim, így gondolnám a papi pálya terhein és bajain segíthetni; azt hiszem, ezt kellene tennünk, hogy ne legyen kevesebb a theologus.

Aki jobbat tud, tanácsoljon jobbat, mert bűn a hallgatás. Tartsunk consiliumot, megérdemli e baj, hogy felette elmélkedjünk. Mert a mi mostan történik a papi pálya helyzetét illetőleg, nem egy évre szól, hanem talán százra; és ki tudja, lesz-e hozzá többé oly alkalom!

Már most kirivó a különbség a papi pálya és a más pályák között. Más pályákon a mellett még javítani is iparkodnak a helyzeten tovább, annál is inkább. Ha versenyt nem haladunk, a különbség tovább, annál kirivóbb lesz és el fog jönni az idő, hogy kötéllal fog kellene verbuválni theologust.

KOVÁCSI GYULA
ev. lelkész.

Felhívás előfizetésre.

Programmunk az marad, a mi volt: ápolni az élőhitet, erősíteni az evang. felekezeti önértéket, ébresztgetni a prot. összetartozás és egyetértés vágyát, érvényesíteni a közigazgatásban a törvényes rend erejét, sürgetni felekezetünk vagyoni megerősítését, a lelkészek, tanárok, tanítók helyzetének javítását, megvigyázni más felekezetek mozgalmait, egyszóval mindenben szolgálni az egyház és egyháziak ügyét, pártok és egyének érdekeire való tekintet nélkül. Közlöm ezután is a vallásügyi miniszter hivatalos rendeleteit, a többi miniszterek rendeleteiből azokat, a mik az egyházat, a lelkészeket és tanítókat érdeklik.

Erre és ebben kérem olvasóink buzgó támogatását. Az eddigi támogatást azzal igyekeztem viszonzni, hogy fél ívvel megbővítettem a lapot, mindjárt az év eleje felé. A lelkésztársakat arra is kérem, sziveskedjenek gyülekezeteik felügyelőit rávenni a lap pártolására, hiszen az egyházi élet jelenségeit azoknak is kötelességük figyelemmel kísérni.

Későbbi kellemetlenségek elkerülése végett az újévben csak azoknak küldöm a lapot, akik megrendelik; a megrendelést és a hátralékok mielőbbi beküldését tisztelettel kérem.

Orosházán, 1896. decz. 10.

VERES JÓZSEF
szerkesztő

BELFÖLD.

A Theologusok Otthona Nagy-Szombaton. Nov. 29-én, advent első vasárnapján a Theologusok Otthona az akadémia tanárainak vezetése alatt átrándult Nagy-Szombatba, hogy egyrészt megtekintse e nevezetes város történelmi emlékeit, a melyek egyházunk nagy küzdelmeiről, szenvedéseiről beszélnek, másrészt lerója hálánkat azon buzgóságért, lelkesedésért, melylyel a kisded nagyszombati egyház az Otthon ügyét felkarolta s czéljához segítette. E kirándulásról akarok mintegy beszámolni lapunk olvasó közönségének s jóleső érzéssel írom le, hogy minden részében sikerült; a ki részt vett benne, feledhetetlen kedves emlékekkel távozott el onnan otthonába. — A nagy-szombati egyház lélekszáma csekély, alig 300 főnyi, annak is jórésze szétszórva a vidéken, de lelkesedésre, hitbuzgóságra az elsők közé tartozik. Ujabb időben az Isten anyagi javakkal is bőven megáldotta, hogy a katolicizmus és jesuitismus e fészkeiben sikerrel terjeszthesse az evangelium világosságát, a protestáns szabadságot. S ez a maroknyi gyülekezet igazán szépen megfelel ennek a hivatásnak. A katolikus türelmetlenséggel és elfogultsággal minden lépten-nyomon küzdenie kell, — mint p. o. most nem tud alkalmas telket szerezni templomépítésre, de azért nem csügged, biztosan, minden kihívó lépés nélkül halad előre kitűzött czélja felé. Sőt hódítani is tud; nagy lelki örömmel tapasztaltuk, hogy a vallásos estély közönsége felerészben katolikus volt. A tisztább lelki eledel után való sóvárgás elhozta őket a mi templomunkba, hogy a mi ajkunk és szívünk hálaáldozatába belevegyítsék a maguk érzését. E jelenség bizonyára biztató a jövőre nézve. Még egy dolgot fel kell említenem a nagy-szombatiak jellemzésére. Ezt a kis egyházat magyar, német és tót ajku hivek alkotják, de köztük hirtelen sines semminemű viszálykodásnak; minden nyelv élvezi jogát az istentiszteleten s a különböző nyelvű egyháztagnak békében élnek, testvérek módjára osztoznak búban, örömben. Megható volt látni azt a ragaszkodást, a mely a hivatott egyházukhoz s egymáshoz fűzi. Nagy-szombati kis egyházunk nem csak a protestantizmusnak erős vára, hanem a magyar hazafi-

ságnak is. Elismerés legyen érte a gyülekezet vezetőségének, Farkas Géza lelkipásztornak és Kalenda János felügyelőnek. Vajha példát vennének rólok olyan eltévedt egyházak és lelkitanítók, akik az anyanyelv czégre alatt a vallásos érzésű nép lelkét hamis bölcseséggel mételezik meg és hazája iránt háladatlanságra tanítják! — A kiránduló társaság 26 tagból állt; a 19 theol. akad. hallgató az akademiának tanárai vezették: Dr. Masznyik Endre igazgató, Hörk József, Strump László, Raffay Sándor, Kovács Sándor, továbbá dr. Hefty Frigyes előadótanár és Frühwirth Samu énektanító. Az érkezőket a pályaházban Kalenda J. egyházi s esperességi felügyelő s a presbyterium fogadta. Előbb a lelkészlakot kerestük föl, onnan 3 órakor a templomba vonultunk a délutáni tót istentiszteletre. Érdekes egy helyiség ez; egyik földszinti terme Pázmány egykori egyetemének; jesuita refectorium volt, most is látni a boltozaton, a rend czímerét. Az épület jelenleg kaszárnya, egy része rokkantak háza, a mire az oltár körül szorgalmatoskodó egyházi, egy biczegő hadfi is emlékeztet. II. József adta ezt a helyiséget hitsorsainknak, azóta a szokás jogán használják. Felszerelése azonban csinos; új orgonája van, oltárán és szószékén oly szép terítők láthatók, hogy messze földön keresni kell párját. Egy névtelen adakozó kedveskedett vele az Úrnak. A kis templom egészen megtelt hívőkkel; egyszerű, szegény nép ez, de arcukon látszik az áhitat, a lélek meghatottsága. Fölzendült a gyülekezet éneke, az ősrégi „Wsiakny jenz skládaji.“ Az ének szövege és dallama egyiránt megragadó, az Istenben való bizalomnak igazán szép kifejezése, mintha csak Luther énekének más temperamentumra és hangnemre való átírása volna. (Megvan magyarul is a csabai énekeskönyvben, 159. sz. alatt Haan Lajos fordításában: Mindaz ki reményét Istenben vetette). Ezután Farkas Géza lelkész imádkozott; a theologusok kara énekelt s utána Margócsy Aladár IV. éves theol. mondott adventi beszédet a kijelölt textusról. Megint egy ének hangzott el, ez után Malierik János theol. hallgató olvasta föl Bakasay Sándornak egy kedves vallásos elbeszélését tóra fordítva: „Éltető, Kárlátó et Comp.“ A hatás roppant volt, a felolvasást mindvégig feszült figyelem jutalmazta. Imádság, áldás és ének fejezte be a délutáni vallásos összejövetelt. — Rövid szünet után 5 órakor ismét összejelkeztünk a templomban. A gyülekezet, sőt lehet mondani, a városnak színe-java jelent meg a felolvasások, szavalat és énekek meghallgatására. Az estély egy adventi-énekekkel kezdődött, a melynek elhangzása után Farkas Géza helybeli lelkész lépett az oltár elé, rövid magvas beszédben (magyarul és németül) üdvözölte a vendégeket s imádságban kérte az összejövetelre Istennek áldását. A theologusok éneke után („Isten felséges adománya“) dr. Masznyik Endre theol.

akad. igazgató olvasta fel „Anna és Mária” ezimen egy szép s építő hatású bibliai képét. Sámuel és Jézus anyjában az igazi nő, az igazi anya eszményének megtestesülését festette le megragadó vonásokkal. A felolvasó alakító ereje, stílusának minden kiváló vonása érvényesült ebben a kedves képben, melyen ádventi hangulat ömlött el. Ismét ének következett, a 100. zsoltár, mely után Zimmermann János theol. hallgató szavalta el szépen nagy hatással Gerocknak „Das Kind des Steuermannes” című költeményét. A szavalatot ismét felolvasás követte, a változatosság kedvéért történelmi tárgyú. Kovács Sándor theol. akad. tanár olvasott fel egy rajzot a magyar protestantizmus küzdelmes multjából: „Két anya harca a XVII. században.” Czobor Erzsébet és Nyáry Krisztina nagy küzdelmét írta le benne. Felolvasásának érdekességét növelte az, hogy az egyik küzdőfél, Nyáry Krisztina templomunk szomszédságában, a nagyszombati „Invalidusok templomában” nyugszik férjével, Eszterházy Miklóssal. A felolvasás után fölzendült Luther hatalmas éneke: „Ein feste Burg ist unser Gott.” A lelkész köszönő szavaival, rövid hálaadó imádsággal s a gyülekezet befejező énekével ért véget a szép vallásos estély. Offertóriumképen 37 frt 24 kr. gyűlt össze a Theologusok Otthonára. — De még ezzel nem fejeződött be a nap. — Este 7 óra után az ünnepelő közvacsorára gyülekeztek össze a Polnitzky szállóban. A vacsorán megjelentek a nagyszombati egyház tagjai, férfiak, nők vegyest. Farkas Géza szép felkészöntőt mondott, mint háladatos fiú a látogatóban levő drága alma materre, a theol. akademiára, tanári karára és hallgatóságára. A vendégek nevében Dr. Masznyik Endre igazgató válaszolt meghatóttan s a nagyszombati egyházat, annak lelkészét és felügyelőjét, majd Szulovinyinéről emlékezve meg, ki nagy vagyonát a nagy-szombati egyházra hagyta, a nagy-szombati szent nőket éltette. Stromp László az Otthon nagyszombati gyűjtőiről, Mittacssek és Krüger urakról emlékezett meg. Hörk ismét a hölgyekért ivott. Ezenkívül még számos felkészöntő hangzott el, komoly és humoros vegyest. Azonban ütött a válás órája, 9 óra után az akadémia tanárai s hallgatói visszatértek Pozsonyba. — A mint értesültünk, a Theologusok Otthona, melynek aegise alatt a kirándulás lefolyt, ilyen vallásos előadásokkal egybekötött kirándulásokat a vidéken folytatni fogja, hogy egyrészt erősítse hiveinkben az egyházukhoz való ragaszkodást, emelje a protestáns önérzetet, másrészt az akademiát, intézményeit, tagjait megismertesse gyülekezeteinkkel s iránta érdeklődést, rokonszenvet támaszson. Isten segítse e szent törekvésben! Vajha sikerülne meghonosítani e protestáns vallásos estéket Pozsonyban is, a hol bizonyára szép közönségek lenne.

Györköny nov. 15-én tartotta templomszentelé-

sének 100 éves emlékünnepeit. Beszédet Horváth Sándor paksi lelkész tartott, a helybeli lelkész Tomka Gusztáv felolvasta a gyülekezet történetét, Bauer Adolf főesperes pedig imával zárta be a szép ünnepet.

Róth Károly Tivadar ó-verbászi ág. hitv. cv. lelkész neje í. hó 7-én 62 éves korában meghalt.

Szives kérelem. Vallástani könyvecskéim, nevezetesen a „Légy hű,” „Bibliai Kalauz” magyar és a Lasset die Kindlein . . . német nyelvű negyedik kiadásának elárusítója, illetve kiadója esődbe jutván, kénytelen voltam azokat visszavásárolni. Érdekelt tisztelt vevőimmet azért arra kérem, hogy becses megrendeléseikkel ezután hozzám sziveskedjenek fordulni. — Kolozsvárott, 1896. október 25-én. Grätz Mór evang. lelkész.

A „Dunántúli ág. h. cv. egyházkerületi ének- s zene-pártoló egyesület” ügyviteli bizottsága m. hó 28-án tartott ülésében elhatározta, hogy az istenitisztelek hangulatának emelése érdekében nagyobb egyh. ünnepek előtt alkalmas karénekeket küld a kerület minden anya-egyházának. Most szétküldötte a karácsonyra kijelölt három karéneket. — A választmány határozatából az iránt is intézkedett a bizottság, hogy a varsányi leány-egyháznak a már megvásárolt harmonium árának törlesztésére az egyesület pénztárából kifizetessék 25 frt, a soproni és felsőlővői tanítóképzőknek 15—15 frtot ösztöndíjjal az egyh. zenében magukat kitüntető növendékek részére adassék 30 frt, a tanítóegyesületek számára választandó orgonaművekre s szegény gyülekezeteknek adandó chorálkönyvekre fordítottassék összesen 70 frt. — Örvendetes tudomásul vette továbbá a bizottság, hogy az egyesületnek jelenleg 16 alapító, 135 rendes és 85 pártoló tagja van.

Elvi határozatok anyakönyvi ügyekben. Az anyakönyvelési ügyek körül támadt vitás kérdésekben újabban ezeket az elvi jelentőségű határozatokat hozták: Ha a lelkész, mielőtt a házasságok igazolták volna, hogy a házasságot a polgári tisztviselő előtt már megkötötték, a házassulandókat, bármely egyházi szertartás mellett összeadja: az 1894 évi XXXI. t.-cikk 122. §-a alá eső vétséget követi el. A természetes atya által való elismerés a halotti anyakönyvbe nem jegyezhető fel. Ha az elhunyt gyermekkorban levő egyén. a halotti anyakönyvben az állás (foglalkozás) kitüntetésére szánt rovatot egyenes vonallal kell kitölteni. Olyan magyarországi lelkész, kinek egyházi hatósága Horvát-Szlavonországok területére is kiterjed, Magyarországon területén egyházi esketést nem végezhet, mielőtt a felek polgári házasságot nem kötöttek. — Magyar állampolgár külföldön történt születése kivételesen külföldi anyakönyvi kivonat hiányában is anyakönyvezhető a hazai anyakönyvben. — A kivételes nősülési engedély általában adatik, nem pedig egy meghatározott nőszemélyre, mint menyasszonnyra szólólag.

A trónbeszédből. „A magyarországi katolikus egyházi önkormányzat létesítése érdekében gondja lesz kormányunknak arra, hogy elhatározásunk értelmében annak idejében előterjesztést tegyen. Kiváló gondját fogja képezni a lelkészek anyagi helyzetének javítása is: a mindkét szertartású katolikusoknál ez a főpapság közreműködése mellett a kongrua rendezése alapján fog megtörténni; míg a többi bevett vallásfelekezetek lelkészei javadalmainak kiegészítése tekintetében az autonóm egyházak jogainak épségben tartása mellett kormányunk önök elé fog javaslatot terjeszteni. A közoktatás ügyének előmozdítása, a tanítás eredményeinek fokozása és a tanár- és tanítóképzés érdekében több üdvös intézkedés van czélba véve.”

Gróf Dégenfeld József, most beiktatott kerületi felügyelő, székfoglaló beszédjében így nyilatkozott: „Nem csekély feladatok azok, melyeknek teljesítésére én ez alkalommal magamat kötelezem, mert ma, a midőn hazánkban a felekezeti viszonyokat illetőleg is, a legnagyobb szabadelvűség uralkodik, azoktól, kik a közhatalom által az egyház elsőrangú öröklőinek állítottak oda, az eddigiéknél sokkal magasabb és nehezebb, bár elismerem, szebb és magasabb feladatokat várnak. Ha azt kívánjuk, hogy egyházunk a mai változott viszonyok között is megtarthassa azt az elsőrendű vezérszerepet, a mellyel hazánk és nemzetünk fennállása körül a multban kétségtelenül birt. kétségtelenül szükséges egyházi beléletünknek az eddigimél fokozottabb mérvben fejlesztése s ez csak úgy lehetséges, ha lelkészi karunk, a mely eddigi szerény anyagi viszonyai között is bámulatos buzgósággal és odaadással teljesítette kötelességét az egyház és haza iránt, mihamarább általánosságban oly anyagi helyzetbe hozatik, amely a mindennapi megélhetés gondjait legalább bizonyos mértékben megkönnyíti. De ha szükséges arról gondoskodnunk és pedig lehetőleg sürgősen, hogy lelkészi karunk anyagi helyzetén az állam támogatásának igénybevételével is segítsünk, szintoly szükséges, különösen kisebb egyházainkon, tehát épen azokon, melyek őrszemei egyetemes egyházunknak, hogy a hitek terhei se fokoztassanak, sőt ellenkezőleg, ahol az más egyházi érdekek sérelme nélkül lehetséges s ahol a szükséges segélyforrásokkal rendelkezünk, lehetőleg fokozatosan könnyíttessenek. A lelkészi karnak és az egyházakban levő híveinek ez elsőrendű érdekei, bár első tekintetre ellentéteseknek látszanak, mindazonáltal párhuzamosan ápolandók s abban a meggyőződésben vagyok, hogy mindkét irányban különböző segélyforrások igénybevételével, egyidejűleg kell munkálkodnunk.”

300—400 forint. Az 1893. évi 26. t. ez. értelmében eddig 1703 felekezeti és községi tanító fizetését egészítette ki az állam 300, illetőleg 400 frtra. Az 1895-ben és 1896-ban e czélra Wlas-

sich miniszter által kiutalványozott 301,033 frt államsegély a következőkép oszlik meg: 384 r. kath. tanítónak 60,223 frt 83 kr.; 429 g. kath. tanítónak 84,430 frt 84 kr.; 116 ág. hitv. ev. tanítónak 18,757 frt 40 kr.; 460 ev. ref. tanítónak 86,754 frt 3 kr., 29 kel. szerb tanítónak 113 frt; 13 g. kel. román tanítónak 2071 frt, 27 unitarius tanítónak 9540 frt 50 kr.; 15 izraelita tanítónak 2254 frt, 247 községi tanítónak 40,875 frt 65 kr.

„Ág. h. ev.“-e vagy „ev. luth.“? Kinek a mint kedve tartja. Az „Egyházi szemle“ szerkesztője az első, a „Külmisszió“ szerkesztője a másikat írja neve alá és a két lap mégis békeességben megfér egy boríték alatt. Sem az egyiket, sem a másikat nem szólja meg ezért senki. De mikor az „Egyh. sz.“ szóba hozza egy „országos lutheránus konferenzia“ tervezett összehívását, akkor kissé más szempont alá esik a két jelző. — Egyházunk hivatalos czime az „ág. hitv. ev.“ vagy ha valakinek tetszik, oda teheti még a zsin. törv. értelmében a „keresztény“ jelzőt is, jóllehet mindenki tudja, hogy a ki nem keresztény, az nem is vallhatja magát ág. hitv. evangélikusnak. Mint lelkészek — a lutheránusság bolygatása nélkül — a szentírásra, evangéliomra és az ágostai hitvallásra vagyunk valamennyien megeskerve; nincsen tehát jogunk, más czímet használnunk, mint a melyet egyházunk a tőlünk kivett esküvel adott, és a mely egyházunknak elismert és törvény által is szentesített czime. De ha erre egyrészt jogunk nincsen, másrészt nincs is rá okunk. Németországban mások a viszonyok. Ott megvan az „Unio“, mely az ág. hitvallást a hely. hitvallással egy keretbe foglalta. Ha ott az „Unio“ létrejötté után „ág. h. ev.“ legalább is kétes értelmű lett volna és körülményesebb meghatározásra szorult. Nem vehetjük nekik rossz néven, hogy hosszú körülírás helyett a „luth.“ jelzőt fogadták el, a mi ellen azonban Luther maga mindenestre erélyesen hasonlított volna, a mint ezt még életében hasonló kísérletekkel szemben meg is tette. A németországi lutheránusok az ágostai hitvallásnál lutheránusabbak bizonyára nem kívánnak lenni; talán mi sem; — közülünk még azok sem, a kik az „ev. luth.“ jelzőt annyira szeretik használni. A míg ezt akár félreértésből, akár utánzási viselkedésből a maguk személyére vonatkozólag cselekszik, ám teljék benne kedvök, nem háborgatjuk őket. De a mint e jelzőt nagyobb és bizonyos tekintetben hivatalos testületre kívánják ruházni, ez ellen a jó ügy érdekében óvást kell tennünk. Bizonyosan lesznek többen is, a kik a hit alapján állva egyházukat igazán szeretik, de azért — már csak Luther iránti kegyelethől sem kívánják magukat „ev. lutheránusoknak“ nevezni. Az ilyenek egy „országos lutheránus konferenziából“ már annak czime folytán is ki lennének zárva. Anonymus.

Kérdés.

Tavaly polgári házasságot kötött evang. felek most jönnek az egyháznál is megáldatni házasságukat; az esketést megtörténik. Az esketési anyakönyv rovataiba hogyan kell őket bevezetni: nőtlen, hajadon?

törődve a püspök jóváhagyásával, szépen elszedték a bibliákat az illetőktől, a szomszéd község iskolájának kath. tanítónője pedig először is előadást tartott a biblia „vészhöz“ hatásáról, azután szétküldte tanítványait, — ezek között sok evangélikus is volt — hogy a bibliákat a községben szedjék össze az evang. házaknál is, hogy azokat azután ünnepélyesen megégethessék! Szégyen!

KÜLFÖLD.

Nálunk az egyházi élet teng, a közigazgatás ügyeire szorítkoznak gyűléseink. Másképp van ez pl. Németországban, a hol elő hit működik. Összehasonlítás kedvéért érdekes tudni, hogy mi tárgyakról tanácskozott öt porosz tartományi egyházi gyűlés. A keresztkomák száma; építkezések, új álmások; kül- és belmissio terjeszkedése, Gusztáv Adolf-egylet, evang. szövetség, Jerusaleme-gylet, Luther-alap, missioi működés, felekezeti és állami iskolák; a gyűjtők visszaélései; egyházi célra gyűjtés a hadsereg tisztjeinél; vasárnap megünnepelése, prostitutio, mulatságok, vasárnapi postaforgalom, kényszerű iskoláztatás, confirmáltak gondozása, vallásoktatás az ismétlő iparos iskolákban, szegényügy; keresztlevel a katonák számára, hogy megállapíthassák: kik vannak megkeresztelve; az istenisztelet látogatása, vallástan tananyagának meghatározása; hittani tanórák szaporítása a középiskolában; vallástani tankönyvek bírálatára melyik hatóság illetékes, lelkészek tanítói képesítése; az iskolák felekezeti jellegének megmentése; új énekeskönyvek, agenda behozatala; zsidók térítése és megkeresztelése; lelkészek előléptetése szolgálati évek szerint, koros lelkészek kis fizetésű állomáson is kapjanak állami segítyből 4500 márkát 25 évi szolgálat után, a szolgálati év számítása mikor kezdődjék; lelkészek özvegyeinek dija; templomszékek bérbeadása; egyházi fegyelem behozatala. Bő tárgy és az életből merit, az életre van tekintettel!

A katolikusok és a biblia tudjuk nem valami jó barátok, mert hát az a szent könyv sok olyat tartalmaz, a mi az egyedül üdvözítő anyaszentegyházat már nem egyszer alaposan megingatta, nem is tudja ezt neki a kath. egyház elfelejteni s azért a hol teheti, minden módon megakadályozza, hogy a könyvek könyve hiveinek kezébe ne kerüljön, mert hiszen ha azok szemei is felnyílnának, az bizony alapos baj lenne. — Legutóbb Deutsch-Othban (Elsasz-Lotharingia) indítottak hadjáratot a biblia ellen. — Egy biblia kereskedő, ugyanott több a püspök által jóváhagyott bibliát adott el róm. kath. családoknál; mikor azt a kath. lelkészek megtudták, nem

IRODALOM.

„Szabad sajtó.“ „Új protestans hivatalos lapról“ ír. „Nem az a baj, hogy nincs lap, hanem az a baj, hogy minden egyházi lap terhe csak a szegény protestans lelkészekre háramlik. A három millió protestans lélek nem tud, nem képes egy napi lapot fenntartani, mert azok, a kiknek feladata sőt hivatalos kötelessége lenne az egyházi irodalom, nem annyira pártfogolása, mint figyelemmel kísérése, bármilyen célra szivesebben kiadnak 10—20 frtot, mint egyet az egyházi irodalom pártolására. Meg kell vallanunk azonban, hogy ebben a lelkészek is hibásak, mert tisztelet a kivételeknek, annyi fáradságot sem vesznek maguknak, hogy egyik-másik lap terjesztésénél tevékenységet és egy kis ügybuzgalmat fejtenének ki . . . Ha megalapítják az evang. testvérek a hivatalos lapot, megsemmisítik vagy legalább gyengítik a többi hasonnemű magánvállalatokat a nélkül, hogy az igényeket kielégíteni képesek lennének és így a tervezett lappal célzt nem érnek.“

Debreczeni prot. lap. Wlassich ígéretére, hogy 10 év alatt egészíti ki a lelkészek fizetését 800 frtra, ezt válaszolja: „Nem várhatunk! . . . Forduljunk kérésünkkel hazánk törvényhozásához, honatyáinkhoz, kikről hinnünk kell, hogy kérésünket meghallgatják és kérjük, ne hozzanak a ministeri ígéret megvalósításával magyar vallásfelekezetünkre „gyászévtizedet,“ adják meg ma, adják meg sürgősen, mit kérni, kívánni jogunk van, s a nemzet leghivebb gyermekeinek adják ki törvényes örökségüket, azt a mit a nemzet megadni már félszázada igazságosnak, szükségesnek látott.“

A Wodianer F. és fiai budapesti kiadóczég kiadásában megjelenő nagyszabású illusztrált emlékműből, a Szalay-Baróti írta „Magyar nemzet történetéből“ most érkezett hozzánk az 50-ik füzet, mely a XVII-ik századnak eseményekben leggazdagabb, de egyszersmind legszomorúbb korát a harminczéves háború kezdetétől, 1620-ig tárja elénk az ő nagy történelmi alakjaival: II. Ferdinánd császár királylyal, s hozzá méltó ellenfelével.

Bethlen Gáborral. Egész Magyarország a háború lángjaiban, melyek irtó tápot nyernek a Németországban egy Mansfeld, egy Wallenstein alatt dúló világeseményű háború borzadalmaitól. A csodaszzerűen megkapó előadást az egykorú arcz- és csataképek egész sora eleveníti s különösen az e füzethez csatolt külön nagyobb szabású műmelléklet ragadja meg figyelmünket, mely a törökverő zentai csatát ábrázolja, H u c h t e m b e r g metszete után. A többi illusztrációk következők: II. Ferdinand, Frigyes pfalzi választó, Forgách Zsigmond nádor. A Qverela Hungariae első lapja, Bethlen Gábor érme, A fehérhegyi csata, Bethlen Gábor lovas képe, III. Ferdinand ifjúkori arczképe, Eszterházy Miklós nádor arczképe és aláírása, III. Ferdinand koronázása, Mansfeld Ernő herceg, Wallenstein. A szőnyi béke utolsó sorai.

Magyar állam. „A katolikusok kisebbsége az, mely bátran és férfiasan küzdene, ha — irányítanak. Nem irányítja, nem vezeti e kisebbséget senki, tehát hallgat és visszavonul, mert a harcához terv szükséges, vezér kell és buzdítás nélkülözhetetlen. Ilyen körülmények között katolikus autonómiát csinálni teljességgel lehetetlen. Hitetlen intelligenciával, stréber papokkal, szegény, zaklatott néppel nem lehet katolikus önkormányzatról még csak beszélni sem, sőt, ami fő baj, még azon őszinte katolikus egyházi és világi férfiak is, akik valamit, sőt mindent is akartak tenni egyházukért, napról napra veszítik kedvüket“ . . . — Vegyük tudomásul ez őszinte vallomást. Tehát a r. kath. intelligentia hitetlen, a r. kath. papok strébernek, a szegény r. kath. néppel kath. önkormányzatról még beszélni sem lehet. Bizony az autonómia a prot. népnek is sok áldozatába kerül, s ez áldozatot meghozta negyedfél századon át. Az autonómiának ára van: a vele járó terhek áldozatkész hordozása! Akkor látná a világ: milyen „vallásos“ a r. kath. nép, ha egyházi és iskolai terheit a maga évi adójából fedezné; — most a legolcsóbb vallás nálunk a r. kath., és ez neki a többek felett nagy előnye a szegény népnél!

Evang. egyházi szemle. A három theologia egyesítéséről irván, így nyilatkozik: „A jelszó ez: a három ev. theologiai intézet egyesítése; a cél a soproni és eperjesi theologiák bevonása, s vagyunk, alapítványaik lefoglalása a pozsonyi theol. akadémia javára. Merész vállalkozás, adjunk hálát az istennek, hogy nem sikerült. Az egyesítés, illetve a bezáratás egyik fő érve a theologusok csekély, évről-évre fogyó száma. Segítve lesz ezen a bajon az egyesítés által? szaporodni fog a theologusok száma, ha a két intézetet elpusztítják? Hát valamikor gazdagabbak voltak ezen intézetek? Diszes épületek, gazdag felszerelések, nagy tanári fizetések, otthonok stb. az mind kevés a theologus hiányon segíteni. A papi fizetéseket kell rendezni, nem 600—800 frt

minimummal, hanem legalább félannyit kell biztosítani minden lelkész számára, mint a mennyit az akadémiai nagybizottság a theol. tanároknak kilátásba helyezett . . . Nem a hármat egyesíteni, még kevésbé a kettőt bezáratni, hanem mind a hármat egyformán segélyezni, ez legyen jelszavunk, ezt tartsa feladatának az akadémiai nagybizottság is.“ — Csak az a bökkenő, hogy: miből segélyezzük a három theológiát? mi haszna segélyezőnk, ha a papi fizetés csekélysége miatt nincs theologus?! Csak könnyebb kritizálni, mint segíteni, könnyebb tanácsot adni, mint kalácsot!

Ev. egyházi szemle. A Luthertársaság közgyűlésén tett indítványról: az új lapról emlékeztén meg, így nyilatkozik: „Radó Kálmán dunántúli felügyelő éles bírálat alá vette az egyházi lapokat, melyeket a legtöbb esetben nem érdemes olvasni; mert hiszen egy-egy keresztelőről is több hasábnyi tudósításokat hoznak. Hazafias, magasabb nivón álló lapra nagy szükség van szerinte. Persze bírálni könnyű. De hát mit tegyenek az egyházi lapok, ha azok úgyszólván csak a lelkészek támogatásából kénytelenek élni. Még ugyanaz nap hallottam egy igen tartalmas és magas nivón álló, a fővárosban megjelenő egyházi lap szerkesztőjétől, hogy lapját két évig küldte egy kerületi felügyelő úrnak, midőn végre azt kérte, hogy az excellentiás úr lapját ne csak olvassa, hanem fizessen is elő arra, a válasz az lett, hogy az illető visszaküldte lapját. Ily körülmények között bizony nehéz lapot szerkeszteni és kiadni, s nehéz a magasabb igényeknek eleget tenni.“

TEMETŐ.

Hazslinszky Frigyes.

Alig mult háromnegyed éve, hogy az eperjesi Collegium kiváló jelesének Hazslinszky Frigyesnek ötven éves tanári jubileumáról írtam (l. e lap 12 számát) s nagy érdemeiről röviden megemlékeztem, örömmel s hálámmal adva kifejezést, hogy főiskolánknak ezen disze tanárkodása 50 éves ünnepét megélhette s ime már halálhírére kell közölnöm. Az isteni gondviselés nagyon rövid időre szabta nyugalmanak napjait; már ott nyugszik a holtak honában végtelen örökre, hogy alakját többé ne lássuk sohasem.

Három év előtt kezdett komolyan betegeskedni s a mint elpusztíthatatlannak látszó vas szervezetét megtámadta a betegség, szemlátomást hanyatlott s legutóbb majdnem teljesen elvesztette beszélő képességét s a ki annak előtte látta s ismerte egészségét, izmos és erőből duzzadt alakját, az csak

fájdalommal tekinthetett az ősz Nesztornak nap nap után jobban roskadozó alakjára. Élete már csak lassú enyészet s csendes haldoklás volt, melyet a leggondosabb ápolás sem állíthatott meg. A gyilkos betegség, mely a beszéd szervét meg az agyvelőjét megtámadta, — ép azt a két szervét, melyet életében leginkább használt, mint tanár és tudós, — végül szívére vetette magát s teljesen eloltá a még gyengén pislogó élet fákláját.

Ha igaz, hogy az ember annyit ér, a mennyit életében becsülettel tesz s ha az embert a szerint kell becsülnünk, a mint élethivatását betölti, úgy a mérleg serpenyője csak javára esik. Érdemei igaz s valódi érdemek, a mi sikere s elismerése volt, nem összeköttetései, protetió és jó barátoknak nagyhangu dicséretei által könnyedén szerezte, hanem kitartó munka s becsületes kutatás által. A társadalomban nem keresett magának barátokat, nem volt reájok szüksége, mert a családi otthon szeretet körén kívül megtalálta barátjait a természet nagy világában, a hol minden fűszál, minden kő és állat egy-egy bizalmas meghittje volt, a melyben gyönyörködött s a fáradságos kutatást a szórakozással s valódi szépnek élvezetével össze köthette. S mégis sok barátja volt, mert a ki megismerte benne a kiváló tudósban s tanárban a kedély emberét, az csak barátja lehetett.

Nyilvános szerepét két szempontból ítélhetjük meg; mint az eperjesi Collegium ritka tevékenységű s nagy sikereket felmutató tanárát és mint a természettudományok egyik legjelesebb magyar művelőjét s a természet lelkiismeretes búvárát.

Hosszú tanári pályája alatt sokféle tudományt tanított, főtárgyai azonban a mathesis, természettan és természettörténet voltak. A mathesis az ifjúság azon tudománya, a melytől, mint valami rémtől fél, melyet megkedvelni nem tud és sokszor nem is akar, mert az algebrának betűi, a hatványozás, gyökvonás, logaritmikusok és a sinus meg cosinus száraz s untató feladványai hidegen hagyják az érzelmeknek élni szerető ifju szíveket. Az öreg Hazslinszky, helyesebben nagy Hazslinszky, — mert így nevezte az ifjúság, — ebben ritka kivétel volt; a holt betűkbe életet öntött a matematikai igazságokat a tapasztalásból vett példákkal illusztrálta s a hieroglifoknak tetsző ákombákomos feladványokat könnyen érthető, a tanulók figyelmét és érdeklődését lekötő történetekké lettek, a melyeket mindenki igyekezett megfejtetni s bizony kemény fejnek kellett annak lennie, a ki nem értette s nem szerette ezen tudományt. A kiben fogékonyságot s érdeklődést talált, emelte, buzdította s oly bizalmat keltett fel, hogy ha nem másért, úgy a tanára kedvéért tanult s hogy ennek minő hatása van egy ifju tanuló lelkére, azt tapasztalásból tudja a tanítás iránt érdeklődő minden ember. Növénytan előadásai megelevenítették a természetet s ha olykor gazdag tapasztalataiból felelevenít

tett egy-egy történetet, a melyet Horvátországban, Árvában, Máramarosban vagy az ország más vidékén átélt, annyira lekötötte tanítványai figyelmét, hogy ott még a légy repülését is lehetett hallani s annyira lelkesített, hogy mindenki botanikus akart lenni. Volt is hatása az ő tanításának. Eperjes vidékének erdei minden szép tavaszi s őszi napon megtelnek fűvészkedő tanulókkal, kutatva-keresve a szeretett tanárjok által megnevezett növényt, ha akár-mennyi fáradságba került is a megszerzése. S mekkora volt a lelkesedés s mennyire megelevenült az erdő, ha ő maga is kiment az ifjúsággal s egy-egy szép magyar dallal példát mutatott a szabad s vig életre?! Kik egykor tanítványai voltak s ily kirándulásokban részt vettek, bizonyára most is örömmel gondolnak vissza azokra a szép órákra, melyeket tanuló társaikkal az ő közelében átéltek. Testestől-lelekestől tanár volt, a ki nemcsak tanított, hanem nevelt is.

Nagy tehetségét s munkaképességét nagy mértékben kihasználta a Collegium, a midőn őt igazgatóvá tette s ő a legnehezebb időszakban az ötvenes években nemcsak eleget tett igazgatói kötelességének, hanem minden várakozást fölülmulva gyűjtött, kéregetett az iskolára, hogy csak megmenthesse azt az elpusztulástól. Ő maga volt tulajdonképp a főpatronus, kinek nyakába zúdult az igazgatáson kívül a fentartás-ügy nagy s terhes igája. Akkor volt az, a mikor a német uralom a gymnasiumok teljes reorganizálását követelte s a tiszai kerület egy theologiai tanár helyett, a ki két évfolyamú theologiai intézetet vezetett, három tanár alkalmazását követelte s 3 évi folyamúvá tette theologiai intézetét. Egy válságos, de dicső korszak volt ez úgy egyházi, mint szorosán vett iskolai s tanügyi tekintetben. Hazslinszkynek ideális lelkesedése, protestáns buzgósága, a mely nem ismert akadályokat, győzedelmeskedett a nehézségek felett s lassan kivezette az intézetet a megsemmisülés örvényéből. Sokszor oly viszonyok között volt, mint a hallei árvaház alapítója Franke; nem volt miből fedezni a legszükségesebb kiadásokat s egy-egy jótévő adománya legalább egy pillanatra megszüntette pénzzavarait.

S a ki ily buzgósággal, bizalommal, jövőbe vetett reménységgel és kitartással fáradozott tanügyünk érdekében, azt hitetlenséggel és vallástalansággal vádolták ellenfelei. Igaz, hogy az ő hitét nem nyugózták az egyháznak hitvallásai, szabadságra törő s a természet szép harmoniájában Istent kereső lelkét nem elégítették ki a száraz dogmák; de midőn mindenütt az igazság után kutatott, mert azt szerette s az igazságot hirdette tanítványainak is és midőn ezen igazságot az erkölcsösssel s a jóval összekötötte, maga is jó példát mutatva tanulóinak, akkor nem szabad őt hitetlenséggel vádolni — keresztyénnek és protestánsnak tudta magát s büszkén vallotta azt, mert meggyőződésből volt pro-

testáns. Istenét ott szerette imádni a világ nagy templomában, hol a harmat gyöngye a fűszálon, a pasirta dala égbe emelkedve s a napfénynek mindent éltető sugarai oly meghatóan s oly szépen magasztalják a világ alkotóját: „mindeneket bölcsen teremtettél, betölt a föld a te gazdagságaidal.“

A magyar természettudomány nem kevesebb hálaára van kötelezve, mint főiskolánk. Oly időben kezdte művelni a botanikát, a mikor az még csak csecsemő korát élte nálunk s ő mind végig nemcsak kitartott, hanem mestere volt a botanikusoknak s ha hosszú tudományos működése alatt a természettudományok nem sejtett virágzásnak indulva más országok természettudományi haladásával lépést tartottak: ő a haladók élén volt s a körülte, részben útmutatásai alapján nőtt s fejlődött tudós gárda benne tiszteletreméltó nagy tudományú atyját szerette. Tudományával nemcsak hazánkban vívott ki magának nagy nevet, hanem a külföld minden országában is becsületet vívott ki a magyar tudománynak s a maga nevének. Alig volt miveltebb ország s abban híres botanikus, a kivel ő nem állott volna levelezésben s tudományos összeköttetésben. Jobb tanítványai előtt, a kik bizalmát megnyerni szerencsések voltak, sokszor bemutatva azon növényeket, melyeket nem egyszer külföldi botanikusok küldtek be hozzá meghatározás végett: vagy azokat, a melyeket külföldi növényekért ő maga cserébe küldött volt. Ilyenkor kifoghatatlan volt a magyarázgatásban, elővette nagyitóját s azzal vizsgálgatva a növényt, feltárta annak szabad szemmel nem látható szépségeit. Hazslinszky a természettudományok minden fajtáját szerette s mindegyikkel örömmel és sikerrel foglalkozott, mégis legjobban szerette a botanikát s abban a kryptogámákat. S ha vannak egyes kiváló értekezései, kisebb vagy nagyobb művei az állattan, vagy ásványtan köréből szaktudósnak tulajdonkép a kryptogámok terén ismerték el. Művei magyar s német nyelven jelentek meg. Legtöbbjét a magy. kir. természettudományi társulat adta ki, nagyrésztét bécsi zoologiai és botanikus társaságok folyóiratai közölték, kisebb részét egyes német tudományos folyóiratokban találhatjuk. Értekezései és nagyobb művei tisztességes könyvtárt képeznek. A „magyar írók élete és munkái“ (kiadta Szinyey József) csupán nagyobb művet és értekezést 26-ot nevez meg; kisebb értekezést s tudományos jellegű jelentést pedig, a melyeknek legnagyobb része német nyelvű, legalább 50-et említ fel.

Tudományos működése révén a m. tud. akadémia 1863-ban levelező s 1872-ben rendes tagjává választotta; több külföldi természettudományi társulat tagjává, a magy. kir. természettudományi és földtani társulatok tiszteletbeli tagjává választották. Ő felsége az apostoli király régi nemességét megerősítve neki és törvényes utódainak a „hazslini“ előnevet adományozta. A természettudomány-

ban azzal örökítették meg nevét, hogy egyes állatokat s növényeket az ő nevééről nevezték el. (Szinyey feljebb említett művében 10 állat s növény van felsorolva).

Családi életében szerencsés s boldog volt. Tudományánál csak szerető nejét, kedves gyermekeit szerethette jobban. Ezeknek körében talált pihenést s nyugalmat, ha ellankadt a munkában s itt meritett erőt további, kutatásra s küzdelemre. Nejének s lányának gondos ápolása tette lehetővé csak hogy élte alkonyát meghosszabbította a gondviselés s nem vált önmagának terhére.

Éltének majdnem utolsó perczéig foglalatosskodott; rendezte irományait, gyűjteményeit s műveit, hogy mindent rendben hagyjon. Nov. 19-én halt meg életének 78-ik s házassága 50-ik évében. Gyászolják neje, 5 fia és egy leánya, a kiket mindannyijokat rendbe hozott s kenyérhez juttatott, nagyszámu rokonai, ismerősei, barátai s főiskolánk. Temetése nov. 21-én volt a Collegiumból, melynek disztermében állították fel diszes ravatalát s elbúcsúztatták a halottat családtól, rokonságtól s iskolától egyaránt. A collegium részéről dr. Szlávik Mátyás coll. igazgató búcsúzott el tőle, a természettudományi társulat nevében dr. Dietz Sándor mondott Isten hozzádot, az egyházi funkciót ifj. Draskóczy Lajos végezte, végül a tanuló ifjúság nevében egy VIII. oszt. tanuló elszavalta Csengey Gusztáv theol. tanárnak ez alkalomra irt versét. A beszédek mindegyike s az alkalmi költemény más és más oldalról híven, igazán s őszintén jellemezték ezen elhunyt Nesztorunkat! Pihenő porai felett Istennek áldó kegyelme örködjék s illatos virágok, melyeket ő oly nagyon szeretett, borítsák el majd domborodó sirhalmát! Igazságot s a természet törvényeiben és harmoniájában az örökké való Istent kereső lelke pedig találja meg a valódi világosságot, bölcsességet az igazság s a jó forrását az Istent s ez adja meg neki azt, a mi után minden hívő lelke vágyik: az örök életet s boldogságot!

MAYER ENDRE.

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszternek 1896. évi 59.801. sz. a. kelt leirata

a magyar népoktatás minden ágazatár ismertető füzetek ajánlása tárgyában.

Valamennyi Főtiszt. egyházm. főhatóságának.

Ez ezredéves ünnepély alkalmából megbízásomból irt és Lampel Róbert (Wodianer F. és Fiai) csász. és kir. udvari könyvkiadó cég kiadásában megjelent és a magyar népoktatás minden ágazatát tanulságosan felölelő következő ismertető füzeteket (melyeknek ára egyenként egy korona.)

1. A magyar kisdédóvás multja és jelene.
Irtá: Dr. Morlin Emil.

2. A magyar elemi iskolai népoktatás 2 kötet.
Irtá: Péterfy Sándor.

3. Felső nép- és polgári iskolai oktatás. Irtá: Dr. Kovács János.

4. Az elemi iskolai tanítóképzés. Irtá: Sebestyén Gyula.

5. A polgári iskolai tanító- és tanítónőképzés.
Irtá: Dr. Kiss Áron és Sebestyén Stetina Ilona.

6. A magyar felsőbb leányiskolák multja és jelene. Irtá: Szappán Vilmos.

7. Emberbaráti tanítézetek. Irtá: György Aladár.

8. A háziipar és kézügyességi oktatás Magyarországon. Irtá: Sztéryny József.

9. Az elemi iskolai tanítóképzés. Irtá: Sebestyén Gyula, az összes kisdédóvódák, elemi iskolák, felső nép- és polgári, felsőbb leányiskolák, elemi és polgári tanító és tanítónőképzések részére, az óvónői illetve elemi iskolai tanítói, illetve felső nép és polgári iskolai, felsőbb leányiskolai, elemi és polgári iskolai tanári könyvtárak számára beszerzés végett, melegen ajánlottam.

Tisztelettel van szerencsém fölkérni Főtisztelendő egyházm. főhatóságot, hogy a jelzett és tanügytörténeti és paedagogiai szempontból tanulságos műveket a megjelölt intézetek óvónői, tanítói, illetve tanári könyvtárai részére leendő megszerzés végett a saját hatáskörében is melegen ajánlani méltóztassék.

ÜZENETEK.

S. Gy. Tiszteljen meg mentül többször közleményeivel; köszönöm! — **R. S.** Tudomásul veszem, hogy lapunkat nem kívánja tovább olvasni, mert az ön polemiájának nem ad korlátlan tért. Ha korlátlanul rendelkezésére bocsátanám, akkor meg — félek — mások nem kívánják olvasni. Kárhóztatása azonban más okból is igazságtalan. Ön kezdte e kérdésben a felszólalást, elmondta nézetét elvi szempontból, erre jött válasz; a közönség tehát ismeri a két fél elvi álláspontját. Téved tehát, midőn azt veti szememre, hogy megtámadni engedtem, védeni pedig nem. Ellenkezőleg! Az előbbi szerkesztőre való hivatkozás szintén hibás alapon áll: megesett biz az én velem is, hogy válaszul szolgáló 5—6 sornyi, még pedig tényre vonatkozó nyilatkozatomat nem adta ki. Csakhogy én bele nyugodtam, mert a szerkesztőnek kell azt tudni, mit akar lapjával? A ki nem bizik benne: ne támogassa lapját. Egyébiránt éppen a polemiák ártottak annak a lapnak legtöbbet. „Aphoristikus ripost sorainak“ melyekben az elvi kérdések „lehetőleg objektive gondolva, de szubjektív kritikával spékelve“ fordulnak elő: modora, hangja, személyeskedő tartalma miatt nem adhatok helyet. Kéziratok visszaküldésére nem vállalkozom. — **S. K.** Befér. Ilyennek mindig van helye. — **B. J.** A jövő számban benne lesz. — **P. J.** Az első félévre ki volt fizetve; a jövő év első felére irtam be. — **K. S.** A legközelebbi számba szántam a másikat; azt hiszem azonban, sürgösebb a mostani. Köszönöm.

Pályázat.

Keresek német-magyar nyelvben jártas **segéd-lelkészt**, ki állását azonnal elfoglalhatja.

Évi fizetése: 500 frt o. é. havonkénti részletekben. Ezenkívül: szabad lakás (lutorozott szoba), fűtés, takarítás, kiszolgálás.

Szepes-Igló, 1896. decz 8 án.

Fábry Sándor

93. 2 1

iglói ev. lelkész, tb. főesperes.

P a l y á z a t

A **tót-pelsöczi** ág. hitv. ev. anyaegyháznál a **kántor-organistai** állás sürgősen be lévén tölendő, felkérem mindazokat, a kik azt elnyerni óhajtják: küldjek be kellően felszerelt folyamodványukat alólirotthoz ez évi **december 15 ig.**

Kötelessége: orgonakisérettel vezetni az éneket istenítisztelet, urvacsoira-osztás és esketésnél; végezni a temetések kántori részét; tanítani az előírt sz. énekekre a helybeli állami iskola ev. valilású növendékeit valamennyi osztályban s végezni egy egyházi jegyző összes teendőit.

Fizetése: Kézpénzben 412 frt. Rozs 14.60 hectolit. Búza 4.60 hectolit. Offertorium Karácsony, Husvét és Pünkösöd II-ik ünnepén. Minden esketés és temetés után 50 krjával. Gyónópénz $\frac{1}{6}$ része, melyért a szükséges osztát szolgáltatja. Szabadlakás a mellette fekvő kert használatával.

Kelt: Tót-Pelsöczön (Zólyom megye) 1896. évi november 22.

Kuzma Adolf

89. 3—3.

ev. lelkész.

P Á L Y Á Z A T

a bányai ág. h. ev. egyházkerületben megüritült püspöki iroda vezetésére.

Pályázhatnak theológiát végzett s felszentelt egyének, kik a magyar és tót nyelvben jártasak.

Az állás azonnal elfoglalható. Fizetése **1600** korona. Jelentkezők forduljanak alólirotthoz.

Pilis, 1896. nov. 23.

90 3—3

Sárkány Sámuel

püspök.

Keresek **magyar és tót** nyelvben jártas

segéd-lelkészt, ki helyét azonnal elfoglalhatja. — Fizetése havonként 16 frt s teljes ellátás

Poltár, 1896. decz. 1,

Alexy Lajos

91. 2 2.

ev. lelkész.